

Ze overdreven maar er was wel wat aan de hand

ANALYSE

TEKST Jan van Dam
FOTO William Hoogteyling / Hollandse Hoogte

Ongeveer zeven jaar geleden stonden Molukkers en Marokkanen elkaar in de Culemborgse wijk Terweijde naar het leven. Daarna werd het stil. Tot het begin dit jaar weer raak was en een zwembad – de aanstaande moskee – afbrandde. Wat is er in de tussentijd gebeurd?

Culemborg, 5 januari 2010. Betonblokken in de wijk Terweijde. Verderop ME.

Eind 2016 was het volgens Omroep Gelderland 'weer raak' in Culemborg. Een voormalig zwembad en zes auto's vielen aan de vlammen ten prooi.¹

Met het woord 'weer' refereerde de omroep aan de spanningen die al langer in de wijk Terweijde leven en die in de Oudjaarsnacht van 2009 voor het eerst tot uitbarsting kwamen. Tientallen jongeren van Molukse en van Marokkaanse afkomst maakten zich toen over en weer schuldig aan vernieling en geweld, waarbij stenen door de ramen vlogen en mensen werden mishandeld. De situatie werd zo dreigend dat de gemeente zich genoodzaakt zag een noodverordening en een samenscholingsverbod af te kondigen en de mobiele eenheid van de politie in te zetten.

Apocalyptisch beeld

De knokpartijen en vernielingen die tot in de eerste week van januari 2010 voortduurden, inspireerden *De Telegraaf* indertijd tot de kop: 'Marokkanen en Molukkers uit hele land klaar voor veldslag'.² De krant suggereerde dat er in het Gelderse stadje aan de Lek een rassenoorlog op het punt van uitbreken stond. Ook andere media berichtten dat de

ruzie in Culemborg de etnische verhoudingen in ons land op scherp zette.³ Dat de knokpartij begin 2010 uiteindelijk niet ontaardde in de geveesde rassenrellen, lag vooral aan de inzet van de politie, wist de NOS vier maanden later te vertellen.⁴

Het apocalyptische beeld dat de landelijke media van de gebeurtenissen eind 2009 - begin 2010 schetsten, was volgens de bewoners van Culemborg zwaar overdreven. Het toonde volgens hen maar weer eens dat journalisten notoire onruststokers zijn. Of zoals een lokale taxichauffeur op 8 januari 2010 op de website Nrc.nl zei: 'de media maken een fikkie voor Wilders'. De eigenaar van een drogisterij betichtte de landelijke media ervan 'de boel op te kloppen'.⁵

Rassenrel of burenruzie

Hadden de Culemborgers destijds gelijk, en maakten de media zich inderdaad schuldig aan schandelijke overdrijving en was er slechts sprake van een uit de hand gelopen burenruzie? Of hintten de media terecht op een grotere problematiek die gemakkelijk onbeheersbaar had kunnen worden? Kortom: was er wel wat meer aan de hand in Culemborg dan een ruzie die wellicht door de rijdende rechter had kunnen worden beslist?

Een korte uitstap naar het verleden. Enige maanden voor de onlusten in de Oudjaarsnacht krijgen twee 16-jarige jongens – de een van Marokkaanse en de ander van Molukse komaf – ruzie in een shoarmatent. Omdat meerdere wijkbewoners zich er vervolgens mee bemoeien, leidt het duw- en trekpartijtje tussen de twee pubers ertoe dat ongeveer honderd Marokkaanse jongeren tegenover een even grote groep Molukse leeftijdgenoten komt te staan. Ze intimideren en provoceren elkaar over en weer. Om de onrust te bezweren, voert het gemeentebestuur daarna vanaf september 2009 ‘goede gesprekken’ met de betrokken jongeren en stelt het straatcoaches aan om verdere onenigheid te voorkomen. Toenmalig burgemeester Roland van Schelven is ervan overtuigd dat de gemeente daarmee de lont uit het kruiwat heeft getrokken.

Te snelle conclusie

Erik de Bruin, in september 2009 net begonnen als journalist bij de *Culemborgse Courant*, vond dat toentertijd al ‘een hele snelle conclusie’ van de burgemeester. En dat bleek volgens hem wel toen op een avond in september een politiebericht over de ruzie in de shoarmatent en de daaropvolgende wraakacties op de website van de krant werd geplaatst. ‘Met een de volgende ochtend hing het gemeentehuis bij de uitgever – BDU Media – aan de lijn, of we dat bericht en de reacties daarop zo snel als mogelijk van de site wilden halen want mensen bestookten elkaar met de meest grove beledigingen. Er waren bijvoorbeeld afbeeldingen van Mohammed met een varkenskop te zien.’ De media dienden hun verantwoordelijkheid te nemen, vond het gemeentehuis. Kennelijk had het bezoek van de burgemeester aan wijk, kerk en moskee er ondanks zijn eerder geruststellende woorden niet toe geleid dat ‘alles weer goed was gekomen’, constateert De Bruin.

In de maanden erna vonden er meerdere autobranden plaats, tot op Oudjaarsavond echt de bom barstte.

Aanleiding en gevolg

Machid el Boustati, de voorzitter van de voetbalvereniging SMVC Fair Play en van Marokkaanse komaf, kan zich nog goed herinneren hoe het begon. ‘Op 29 december belt de aanvoerder van ons eerste elftal, een Molukse jongen, de trainer op en zegt: “Mourad, mijn auto staat in brand, en ik weet wie het gedaan heeft. Hij is gezien, toen hij van de brandende auto wegrende.” We waren ontzettend boos op de vermoedelijke dader.’ Een jongen van Marokkaanse afkomst, volgens de Molukkers.

Twee dagen later, op Oudjaarsavond, gingen vier Molukse jongens – maar níét de gedupeerde autobezitter – naar het ouderlijk huis van de verdachte Marokkaanse brandstichter. Toen ze daar aankwamen, stapte net de vader van die jongen uit zijn auto. El Boustati: ‘Omdat de dader niet thuis was, hebben ze de vader toen maar een pak slaag gegeven.’ In reactie daarop gooide een groep Marokkaanse jongeren vervolgens bij verschillende Molukse families de ruiten in. Een auto met vier Marokkaanse jongens reed in op een meisje dat de dader van de autobrand had herkend en daarvan aangifte had gedaan bij de politie. Vervolgens lieten ook de Molukse jongeren zich niet onbetuigd.

In verband met de rellen in de nacht van Oud op Nieuw

Volgens *De Telegraaf* stond er een rassenoerlog op het punt van uitbreken

werden veertien arrestaties verricht. Onder de arrestanten bevonden zich zowel Molukkers als Marokkanen die zich aan vernieling en geweld schuldig hadden gemaakt.

Onverwachte gebeurtenis

Al vrij snel werd El Boustati door Marokkaanse prominenten uit het hele land gebeld met het verzoek om het media-beeld recht te zetten dat het vooral Marokkanen waren die voor problemen zorgden. ‘Ik aarzelde uit vrees dat over onze club – met leden uit alle bevolkingsgroepen – negatief bericht zou worden. Uiteindelijk heb ik toegestemd. Omdat onze club leden heeft van zowel Marokkaanse als Molukse komaf dacht ik dat ik kon bijdragen aan een proces van verzoening.’

El Boustati ging met de media praten om het beeld te corrigeren dat de Molukse en Marokkaanse gemeenschappen op voet van oorlog met elkaar zouden leven. ‘Het tegendeel is waar: normaal kunnen we het prima met elkaar vinden, dat wil zeggen op een lastige Molukse én een Marokkaanse familie na dan. Iedereen zat erop te wachten dat het een keer fout zou gaan tussen die twee families. En dat gebeurde dus ook, want de twee 16-jarigen kwamen uit die gezinnen. Maar dat het op die manier zou ontaarden, dat had niemand verwacht.’

Ook de fractievoorzitter van D66 in Culemborg, afgezwaaid reclasseringsmedewerker Huib Clarisse, werd door de gebeurtenissen verrast. Op Oudjaarsavond was hij op bezoek bij vrienden in een ander deel van Culemborg, en hij had er geen idee van dat bewoners in Terweijde met elkaar op de vuist waren gegaan. ‘Op Nieuwjaarsdag belde mijn zus en die zei tegen mij dat Culemborg in het nieuws was, ik geloof dat zelfs CNN erover berichtte. Sommige media wekten de suggestie dat heel Culemborg in de brand stond. Terwijl het slechts ging om een ruzie tussen twee families, in één straat, die uit de hand was gelopen.’

Er was natuurlijk wel wat aan de hand

Van buitenaf werd volgens Clarisse in de media de indruk gewekt dat het goed mis was in Culemborg. ‘Moesten er misschien voedselpakketten gestuurd worden en moest er over een vrije doorgang voor onschuldige burgers onderhandeld worden? Als bewoner begin je te twijfelen over wat waar is: wat je zelf gezien hebt of het beeld dat de media schetsen.’

‘Moesten er misschien voedselpakketten gestuurd worden?’

Ook de fractieleider van de SP in Culemborg, Thijs Heemskerk, vindt dat de media zich soms te veel bedienden van de hyperbool als stijlmiddel. Aan de andere kant, voegt hij daaraan toe, was er natuurlijk wel wat aan de hand. En gezien de recente brand in het zwembad dat een moskee moest worden en autobranden in de maanden daarvoor, is dat volgens de SP'er nog steeds zo. 'Hoewel het vooralsnog onduidelijk is of de brand is aangestoken, vind ik het op zijn minst opvallend dat een zwembad dat al langer leegstaat, dat niet is aangesloten op gas en stroom, ineens in de brand vliegt.'

Toch vindt Heemskerk dat politiek en bestuur er redelijk in zijn geslaagd om bij te dragen aan een normalisering van de verhoudingen tussen de Molukse en de Marokkaanse gemeenschap. Voor zover ze daar invloed op hebben natuurlijk, want goed samenleven is allereerst een zaak van bewoners zelf. Heemskerk: 'Je zou dan willen dat de media ook hadden laten zien dat de gemeente een redelijk succesvol plan van aanpak voor Terweijde heeft uitgevoerd. Een plan dat voorzorg in het opknappen van de wijk, een betere spreiding van de diverse bevolkingsgroepen in de stad, maar ook in repressie van overlast gevende jongeren.' De bedoeling was om zo de meelopers weer op de rechte weg te krijgen met opleiding, scholing en werk en de onverbeterlijke lastpakken strafrechtelijk aan te pakken.

'Mourad, mijn auto staat in brand, en ik weet wie het gedaan heeft'

Zeven jaar na dato

Het is nu zeven jaar geleden dat Terweijde in het middelpunt stond van de belangstelling van de media. In de wijk is veel verbouwd en vertimmerd. Een deel van de goedkope huurwoningen die destijds in erbarmelijke staat verkeerden, is gesloopt en vervangen door koopwoningen. Ook zijn er bewoners van Terweijde verhuisd naar andere buurten in Culemborg. Is er ook geen overlast meer van groepen jongeren?

SP'er Heemskerk: 'De overlast is wel aanzienlijk afgenomen en bovendien is die voor een deel verspreid over andere wijken, zoals Achter de Poort, waardoor ze beter hanteerbaar is.' Gezien de recente branden wil ook Heemskerk nog niet van 'normalisering' spreken. 'Sterker nog, ik vrees dat Culemborg nog wel een jaar of tien met deze problematiek bezig is voordat we kunnen spreken van een normale situatie.' Investerings in achterstandsbuurten en werkgelegenheid blijven volgens hem noodzakelijk.

Ook Machid el Boustati ziet nog veel werk voor politiek en bestuur. Hij is inmiddels voetbalvoorzitter af: de club waaraan hij jarenlang leiding gaf, SMVC Fair Play, bestaat niet meer. En dat neemt hij vooral de gemeente kwalijk. 'In 2010 had B en W ons heel hard nodig, omdat wij als enige partij met ingang in de Marokkaanse én de Molukse gemeenschappen ervoor konden zorgen dat de wijkbewoners met elkaar rond de tafel gingen zitten. Als dank dwong de gemeente onze club in de jaren daarna vervolgens tot drie keer toe te verhuizen: eerst voor een atletiekbahn,

daarna voor de bouw van woningen en ten slotte voor een hockeyveld. We zijn naar de rechter gegaan en hebben demonstraties georganiseerd, maar uiteindelijk dolven we toch het onderspit en konden we niet anders dan de vereniging opheffen.'⁶

Ervoor in de plaats kwam volgens El Boustati een pand waar jongeren bij elkaar kunnen komen, maar daar heeft hij niet veel mee op. 'Het hangt vol met camera's en wordt beheerd door jongeren- en welzijnswerkers die na kantooruren de deur dichtdoen.'

De ex-voetbalvoorzitter heeft het hoofd nog niet helemaal in de schoot geworpen, en richtte een politieke partij op: Culemborg Centraal. Inzet is voorzieningen waar de bewoners werkelijk behoefte aan hebben. 'Daar kan niet genoeg aandacht voor zijn, ook niet van de media.'

Dat Erik de Bruin – journalist tenslotte – vindt dat de media indertijd over het algemeen goed werk hebben gedaan, mag haast niet verwonderen. 'Hoewel ik al weleens met open mond heb staan kijken naar hoe camerateams bijna over elkaar tuimelden om bij mensen thuis te filmen. En koppen, tja, die blijven toch vaak controversieel.'

D66'er Huib Carisse vindt dat je achteraf kunt zeggen dat al die media-aandacht, hoe overdreven wellicht ook soms, er wel toe heeft geleid dat het Rijk extra gelden aan Culemborg verstrekke om de problematiek in Terweijde – 'want die was er natuurlijk wel' – aan te pakken.

En het gemeentebestuur van Culemborg, hoe kijkt dat terug op de mediahype? Een woordvoerder van de gemeente laat via de e-mail weten dat het bestuur er weinig behoefte aan heeft om mee te werken aan een verhaal over de gebeurtenissen in 2009-2010. 'Die liggen inmiddels ver achter ons en er is sindsdien veel veranderd. De gemeente, haar partners, en de bewoners willen vooruit- in plaats van terugkijken.'

Over de recente autobranden en het affikken van het zwembad wil niemand speculeren.

Jan van Dam is freelance journalist en themaredeacteur van het *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*.

Noten

- <http://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2124589/Opnieuw-autobranden-in-Culemborg>
- http://www.telegraaf.nl/binnenland/20392719/___Culemborg___wordt_landelijk_.html
- <http://www.volkskrant.nl/binnenland/marokkaans-molukse-twisten-riskant-a976300>
- <http://nos.nl/artikel/153278-nederlandse-politie-voorkomt-etnische-rellen.html>
- <https://www.nrc.nl/nieuws/2010/01/08/de-media-krijgen-de-schuld-in-culemborg-a1483372>
- <http://www.omroep gelderland.nl/nieuws/1558331/Protestmars-voetbalclub-in-Culemborg>

Bronnen

- http://www.npo.nl/twee-waarheden-in-culemborg/22-12-2011/NPS_1199187
- <http://www.bing.com/videos/search?q=culemborg+rellen+molukkers+en+marokkanen&qpv=culemborg+rellen+molukkers+en+marokkanen&FORM=VDRE>
- http://www.npo.nl/pauw-in-culemborg/21-12-2011/NPS_1198777
- <https://www.youtube.com/watch?v=X1L8U-Ypo2c>
- <https://www.vn.nl/halim-el-madkouri-brengt-molukkers-en-marokkanen-in-culemborg-nader-tot-elkaar/>
- https://www.powned.tv/nieuws/binnenland/2012/06/het_is_weer_onrustig_in_culemb.html